

Proč se všechny velkorysé sociální projekty vždy ve zmar obrátí

- CZ24 News | 14. prosince 2022

Základní teorii, proč tomu tak je, představil Adam Smith ve svých dvou klíčových dílech. Je paradoxem, že sociální inženýrství je stále předmětem nekonečných pokusů, přestože důkazy, že Adam Smith měl pravdu, má každý ve svém okolí. Na rozdíl třeba od důkazu teorie relativity.

Adam Smith ve svém stěžejním díle „Bohatství národů“ představil chování lidí, kterým se nikdo před ním nezabýval: neúmyslné konání dobra. Nikdo před ním se jím nezabýval zřejmě proto, že je-li neúmyslné, nezaslouží si ani pozornosti, ani obdivu.

Adam Smith přišel a řekl, že je jedno, že se dobro děje mimoděk, že rozhodující je výsledek. Že neviditelná ruka trhu má výsledky, přestože jí hýbou lidé, o kterých si nemyslel nic dobrého, protože o nich říkal, že každá jejich „konverzace končí spiknutím se záměrem zvednout ceny“.

Lidé jsou, jací jsou

Ve své druhém klíčovém díle „Teorie mravních citů“ popisuje průměrného člověka a to, co ho motivuje. Rozhodně si o lidech nedělá žádné iluze, neboť v často citované pasáži doslova píše:

„Předpokládejme, že velká imperiální Čína se svým početným obyvatelstvem je najednou zasažena zemětřesením. Zamysleme se nad tím, jak na takovou děsivou zprávu zareaguje člověk plný humanity, který žije v Evropě a jenž nemá žádné spojení s touto částí světa.

Vyjádřil by svůj hluboký žal nad ranou osudu těch nešťastných lidí. Melancholicky by se zamyslel nad nestálostí lidského života a nad marností veškerého lidského úsilí, které může být takto zničeno v jednom okamžiku. Také by se mohl zamyslet nad tím, jaké efekty taková událost bude mít na obchod v Evropě a ve světě.

A když s těmito vybranými filozofickými úvahami skončí, když vyjádří všechny svoje humánní pocity, bude dál pokračovat ve své práci nebo v zábavě se stejným zaujetím a pohodou, jako kdyby k žádné tragédii nedošlo.

Nejbanálnější příhoda, která by se stala jemu osobně, by vyvolala větší povyk. Kdyby měl zítra ztratit malíček, nespál by v noci, ale za předpokladu, že své čínské bratry nikdy neviděl, chrápal by v nejhlubším spánku přes ztrátu sto milionů svých bližních. Ztráta velkého množství lidí je pro něj zdánlivě méně zajímavá než nicotné neštěstí, které se stane jemu samému.

Adam Smith popisuje člověka takového, jaký je, ale v žádném případě ho neodsuzuje, protože ví, že pod slupkou sobectví je skryto i mnoho dobrého. První věta knihy Teorie mravních citů proto zní:

„Jakkoliv sobecký může být průměrný člověk, evidentně zastává nějaké přirozené principy, podle kterých se zajímá o osud druhých a jejich štěstí jej samotného činí šťastným.“

Proč to vždy selže?

Knihu Bohatství národů obhájí svobodný trh jako funkční systém díky neúmyslnému konání dobra. Teorie mravních citů představuje lidskou morálku jako systém přirozené motivace, která stejně jako svobodný trh prokázala historicky svoji funkčnost a která bere lidi takové, jací jsou.

Proč sociální projekty vždy selžou? Protože svoboda a lidská přirozenost jsou podle Adama Smithe jistějším vodítkem k vytvoření harmonické společnosti než státní zásahy, které neumětelsky boří léty prověřené principy.

Svobodný trh s minimem státních zásahů je jediný systém, jehož fungování není závislé na tom, jestli najde dobré lidi, aby ho řídili. Je to pro Adama Smithe jediný systém, který využívá „člověka se všemi jeho vlastnostmi a komplexnostmi, někdy dobrého člověka, někdy špatného, někdy inteligentního, často hloupého“.

Jde to i s průměrným materiálem

Průměrný člověk, který v klidu usne po zprávách o zemětřesení v Číně a který neustále vymýšlí, jak svoje produkty prodat za vyšší cenu, je dostatečně kvalitním materiálem pro vytvoření prosperující společnosti.

Je-li svobodná.

Posledním argumentem Adama Smithe proti sociálnímu inženýrství je přesvědčení, že svobodný trh je systém, ve kterém špatní lidé mohou napáchat nejméně škody, protože v něm nikdy nedostanou tolik moci. Lidé by se neměli opájet představami, co člověk dokáže, když je v nejlepší formě, ale co může způsobit, když spadne do průměrnosti nebo ještě hlouběji.

Sociální inženýrství se nikdy neobejde bez masivního přesunu moci od jednotlivce ke státu, který rozhoduje, co je sociálně spravedlivé. A moc korumpuje. V tom tkví největší nebezpečí. Soustředí-li se moc v ruce sociálního inženýra nebo kohokoli jiného, je korupce a zmar jen otázka času.

Nutná top forma nonstop

Všechny velkorysé sociální projekty potřebují k tomu, aby alespoň částečně fungovaly, člověka, který je neustále v nejlepší formě. Dokázat si, že $E=mc^2$ je pro běžného občana nemožné. Dokázat si, jaké procento lidí je trvale dokonalé, může každý sám a hned:

Kolik velkoryse a bez hádek uzavřených dědictví a rozvodů zná ze svého okolí?

Kolik lidí zná, kteří nikdy nic nepřipsali do knihy jízd nebo si nenechali proplatit něco, na co tak úplně neměli nárok?

Kolik lidí, které potkal, v práci řeklo, že jim nevadí, když druhý bere více za stejnou práci?

Kolik shromáždění vlastníků skončilo klidnou diskuzí o rozdělení poplatků?

Zdroje:

(1) [Teorie mravních citů](#)

(2) [Bohatství národů](#)

[ZDROJ](#)